

ne vsiljuje nikomur. Če se bodo ljudje prepričali, da je učitelj takten in moder mož, bodo že sami radi prihajali k njemu v svete. Če pa ne bodo prihajali po njegovo pomoč, je to znamenje, da so že toliko naprej, da je sploh ne potrebujejo, ali pa toliko zadej, da jim še nič ne more pomagati. Pri teh bo treba začeti z abc, seveda z velikim samozatajevanjem in še večjim potrpljenjem.

Tako nekako naj bo torej učiteljevo delovanje učiteljeva politika. Vedno naj ima pred očmi blagor naroda, blagor domovine. Pri tem naj pa tudi ne pozabi, da potrpljenje železne duri prebije, da se v življenju ne da nič prisiliti in da napredek ne prihaja nikdar v — skokih. S taktnim, mirnim, vestnim in resnim delovanjem bo pa končno vendar narodu in domovini veliko koristil ter jima pripomogel do jasnejših dni.

Slika k istrskim razmeram.

Dne 16. pret. mes. je dobil veljavo novi šolski in učni red, v katerem določuje § 86., da ima šolsko vodstvo (učiteljska konferenca) v porazumu s krajnim šolskim svetom in s šolskim zdravnikom sestaviti za vsako ljudsko šolo poseben šolski red, katerega načrt je predložiti v odobrenje okrajnemu šolskemu svetu. Koprski okrajni šolski svet se je pokazal v tem jako točnega, ker zahteva od podrejenih vodstev prej navedeni red. Skrbi torej, da bi se vršilo, kar zahteva novi šolski in učni red. Škoda, da ni koprski okrajni šolski svet tako skrben za vršitev drugih paragrafov državnih in deželnih zakonov, ki opisujejo učiteljske pravice! O tem smo že večkrat pisali, zato si hočemo ogledati danes le neka druga določila ravno zaradi zahtevanega posebnega šolskega reda.

Zgoraj navedeni § določuje, da ima sestaviti posebni šolski red krajna učiteljska konferenca, na enorazrednicah voditelj v porazumu s krajnim šolskim svetom in šolskim zdravnikom. V tem grmu tiči ravno zajec, ker okrajni šolski svet ne pove, kako naj se učiteljska konferenca, oziroma voditelj porazume s krajnim šolskim svetom, ko večina krajnih šolskih svetov nima po vse leto seje, akoravno določuje deželni zakon, da bi morali obdržavati seje redno vsak mesec. Enako ne pove okrajni šolski svet, kako naj se konferenca porazume s šolskim zdravnikom, ko teh v Istri ni. § 69., na katerega se opira § 86. šolskega in učnega reda, določuje sicer, naj učitelji vprašajo za svet v vseh zdravstvenih zadevah šol, zdravnika, a kako, tega nam ne pove noben §, ko v Istri nimamo šolskih zdravnikov.

Iz tega je razvidno, da bo učiteljska konferenca, ako hoče ustreči prej navedenemu nalogu okrajnega šolskega sveta, morala sestaviti poseben šolski red sama in na enorazrednicah bo ostalo to delo učitelju-voditelju. Ravno to pa ugaja okrajnima šolskima nadzornikoma. Voditelj, ki jima ni priljubljen, bo dobil v popravilo predloženi šolski red tudi desetkrat, ker se ne bo mogel izgovarjati, da mu je ali krajni šolski svet ali šolski zdravnik tako svetoval, a voditelj, ki pleše po njihovi piščalki, bo dobil potrjeno vsako šušmarijo, saj se je že prigodilo, da je dobival neki voditelj v popravilo „Urnik“, ki ga je prepisal od bližnjega tovariša, ki mu ga je okrajni šolski svet potrdil.

Tudi § 37. šolskega in učnega reda z dne 20. avgusta 1870 je nalagal, da se mora na večrazrednicah obdržavati vsak mesec krajna učiteljska konferenca, a vendar vemo za večrazrednico v koprskem okraju, na kateri se ni vse šolsko leto obdržavala niti ena krajna učiteljska konferenca. Voditelj ima to srečo, da je nadzornikov prijatelj in da je v takih razmerah, da lahko, kadar pride v dotiko z nadzornikom, z njim tarokira.

Zaradi tega bi svetovali ravnatelju koprskega učiteljskega, naj uvede na učiteljsko tudi ta predmet; pouk lahko izroči slovanskemu okrajnemu šolskemu nadzorniku.

Po drugih deželah so postavili na dnevni red okrajnim učiteljskim skupščinam, da so se dogovorile o takih dvomljivih paragrafi novoga šolskega in učnega reda, a v koprskem okraju ni tega, četudi je razpisana skupščina na 29. dan septembra, ki so jo pa iz neprevidenih razlogov preložili na 20. dan oktobra. Mimogrede naj povemo, kateri so ti neprevideni razlogi. Stvar je taka. Oba okrajna šolska nadzornika v Kopru imata posestva, in 29. dan septembra je bil letos ravno v onem tednu, ko se vrši trgateg, zato sta zadržana in zato ni mogoče obdržavati okrajne skupščine, a do 20. oktobra bo trgateg končana in končano bo prvo delo v kleti, in potem se bo že lahko obdržavala tudi okrajna učiteljska skupščina. Ali je čudno, da si ob takih razmerah pomaga učiteljstvo iz okraja?

Iz slovanskih pedagoških časnikov.

Priobčuje —b—.

VII.

Na pragu šolskega leta.

Mladim kolegom in kolegijam v pozdrav. (Vestnik šte. 37.)

Pozdravljeni, mladi bratje in sestre, na pragu šolskega dela!

Pozdravljeni vsi, ki nastopate s tako mnogobrojnimi in različnimi ideali dolgo pot skozi šolsko življenje, dolgo dobo služnega dela, častnega in važnega, nikakor lahkega in brezskrbnega!

V krogu starejših kolegov in kolegij, katerim že mnogim cvete na glavi srebro sivih las, najdete dovolj prijateljev in prijateljic, ki vam bodo uslužljivi, resnični drugi v zvanju in odkritosrčni in nesebični svetovalci.

V vas, nove sveže sile, polaga učiteljska rodovina slovenska nado za bodočnost. Da bi se vse te nade izpolnile!

Da pa naše delo uspe, v to treba mnogo vztrajnosti, ljubezni k zvanju in mnogo samozatajevanja. Sprejemajte tudi svet starejših, izkušenih tovarišev s takšno odkritosrčnostjo, s kakršno prihaja iz njih dobrih src in izkušenih glav.

Pod ščitom naše organizacije, katere član vselej biti je prva vaša sveta dolžnost, boste mogli nasprotovati marsikateremu nevarnemu življu in napredni šoli nevarnim činom, in tako bo pospešen razvoj moderne slovenske šole. Pod praporom stočlenske organizacije se boste čutili jaki vkljub vsem konservativnim reakcionarnim vplivom klerikalizma, ki ima še vedno toliko srednoveške moči v sebi, da ne izgine tako brzo.

Nekdaj je pisal Zola: „O usodah narodov v bližnji dobi ne bodo več odločevali topovi, ampak višina njih prosvete; pomen naroda se bo cenil po tem, na kakšni stopnji bo stalo njegovo šolstvo in njegovo učiteljstvo.“ — Naj tudi vaše sile pripomorejo, da se približujemo smotru našega naroda!

Pozdravljeni v našem krogu!

Oblast — učitelj.

Spisal Anton Maslo iz Ricianj.

(Konec.)

Družina s svojimi posebnimi uravnanimi zakoni, očetovske oblasti, sorodstva in podedovanja se more le shvatati od zasebnega prava; zraven tega pripadajo v njegovo področje določbe

glede oblike, pristopa in razvezljivosti zakona in pooblastitev sorodstva; vse drugo, torej najvažnejša vsebina teh razmer, je nepristopna prisilnemu pravu, ker sloni na mišljenju in ljubezni. Le pravost more izpolniti to vsebino s svojimi čednostmi, katerih omahujočo naravo smo že opisali. Zaraditega je tako težavno odpomoči trpečemu delu; zato se tudi razvijeta zakon in družina različno po svojstvih posameznikov, ki ju obkrožajo; to različnost celo pravost ne more izčrpati. Zato je zaman iskati smotrov v zakonu in družini. Oni slone na nagonih veselja; nraga jih izkuša le plemeniti ter zagotoviti in varovati zasebno pravo. Vse to se more izgotoviti v različnih načinih. Zato se ne more prav razsoditi nastalih spornih vprašanj. More se videti le resnične dogodke in meri, ki so v teku časa dospeli k obstoječim ukazom, ki so v posameznih deželah v navadi; nad pravno veljavo teh se ne more prav razsojevati, ker manjka v pravosti k temu potrebnih stvarnih načel in ker različne oblasti s svojimi ukazi ravno tu največkrat dospejo do navzkrižja.

Privatno ali zasebno je pravo, dokler obsega pravice onih, ki so podložni avtoritetam; to se izpremeni v javno pravo, ako obsega pravice samih avtoritet. Same na sebi stoje avtoritete kot take nad pravom in pravjo; zamorejo se mu pa deloma prostovoljno podvreči. Pri kristjanskih, mohamedanskih in indijskih narodih ima božanstvo tako vzvišeno mesto, da se smatra pri vladarjih in ljudstvih kot avtoriteta. Zaraditega se razvijajo tudi za to začetki nrave, ki se ji podvržejo narodi in vladarji, kakor se to na primer opazi pri ljudskem pravu. Medtem pa dospejo ti pričetki lastne avtoritetne narave pomanjkljivi in omahujoči. To je pri javnem pravu lasten važen temeljni stavek, ki velja na vsem njegovem polju in po katerem se more shvatati pravi pomen javnega prava. Ta pojem se omeji na najvažnejše in to državo, cerkev ter med različnimi državami in cerkvami obstoječe mednarodno razmerje.

Država ni skupnost, ki je nastala po pogodbi posameznikov; država je namreč dejanska zveza treh avtoritet. Prepričanje med temi avtoritetami to vez rahlja in šibi njeno skupnost; vendar je ta vez pri večini držav tako trdna, da ti prepričanja minejo brez škode do državnega obstoja. Največkrat propadejo države zaradi vnanje sile in zmage. Kot spojitve omenjenih treh avtoritet je država sama avtoriteta in vir pravice. V tem pa ne pogine narava posameznih, tako trdo sklenjenih avtoritet; te si ohranijo svoj lastni vpliv na nadaljno obrazbo prava in nrave, ki se lahko spozna v načinu te obrazbe. Iz časovnih razmer moči teh treh avtoritet se razvijajo posebne državne oblike. K tem se prištevajo dobre in slabe oblike; k prvim sodi monarhija, aristokracija in ljudovlada; k zadnjim tiranija, oligarhija in demokracija. Če prevladuje avtoriteta cerkve, nastane teokracija. Zaradi v začetku srednjega veka pričenšega ljudskega zastopstva po vrojenih ali izvoljenih poslancih so se razvile konstitucionalne ustave, v katerih prevlada ljudovladna oblika, če ji načeluje izvoljeni predsednik, monarhistična pod rodnim vladarjem. V takoiimenovani gosposki zbornici si morejo privzeti tudi plemenitaško državno obliko.

Do najnovejšega časa je šlo pravzaprav zato, katera teh državnih oblik je najboljša; po enih je monarhistična in konstitucionalna najboljša. Stvarnost ne more iz npravnega stališča razsoditi, ker ne izhaja pravost iz nobenega nad avtoritetami stoječega stvarnega načela, temveč iz avtoritet samih. Če vzamemo blaginjo ali veselje za merilo, dobimo vrednost različnih vrst veselja celo pri posameznih narodih različno. Pri vsem tem pa lahko rečemo, da je vsaka državna oblika potreben nasledek obstoječih razmer moči med avtoritetami; državna oblika se določi zaraditega pretežno po najmočnejši teh avtoritet, katerih

blaginja in korist se potem zrealita kot glavni namen te državne oblike. V orijentu je jako v ozadju blaginja nizkih razredov v primeri z ono gosposke in duhovstva. Narobe ima pa ameriška unija skrb za blaginjo naroda; v konstitucionalnih državah Evrope je namen za blaginjo gospodarja (vladarja), cerkve, plemstva in ljudstva, a to v tako nestalnem razmerju, da se delavnost in moč države uporabi pretežno zdaj za ta, zdaj za oni del.

V ustavni državi se določi bolje to razmerje posameznih avtoritet in razredov ljudstva glede na udeležitev državne oblasti. Ustava se tvori ravno tako stvarno in zgodovinsko kakor država in se menja vzajemno z razmerami moči posameznih avtoritet. Ako se tej narasli avtoritetni moči po drugi ne prepusti prostovoljno višjega vpliva, nastane nasilna izprememba potom revolucije. Izhaja ta iz vladarja ali duhovstva, nastane državno nasilje; beseda vstaja ali revolucija se omeja na iz naroda izhajajočo nasilno ustavno izpremembo. Dolgo se je ugibalo o zakonitosti državnega nasilja in vstaje. Po nekaterih je vsak upor proti višjim vreden obsodbe; po mnenju večine pa je to neodločno. Ves prepričanje in vsa zadeva se je pokazala ničeva, ker avtoritete v najmanjšem ne odvisijo od prava. Vstaje so zato po stvarnem zapopadku naravna prikazen, ki ni podvržena ne pravu ne pravosti; podobne so izbruhu vulkana. Le ponesrečene revolucije se kaznujejo in to po pravici, ker le uspela vstaja dokazuje, da je vstajna avtoriteta v resnici močnejša, da so na razpolago pogoji za vstajo. Vstaja, ki uspe, je neposredna podlaga nove ustave in novega javnega prava. Vse to soglaša s tem, kar je v zgodovini od najzgodnejših časov sem; le po tem zapopadku se razume njen razvoj. Pri teh zgodovinskih dogodkih sta nprav in pravo izključena. Nemogoča je razlaga teh dejstev na podlagi stvarnih načel.

Delovanje države se deli v notranje in zunanje; zadnje se ozira na druge države. Zaradi skupne kristjanske vere evropskih in ameriških držav se je stvorilo med njimi polagoma mednarodno pravo, ki dobiva večinoma zaradi pogodb svojo bližnjo določbo. Tudi vojevanje je podvrženo gotovim splošno dovetnim mejam; s pomočjo gotovih splošno dovetnih mej se goji želja do vedno večjega ublaženja vojevanja. Te ustanovitve tvorijo ljudsko pravo. To ima več npravne nego pravne narave in še to se pokaže le tistikrat, če je javno mnenje vseh neudeleženih kristjanskih narodov kolikor mogoče bolj edino v svoji sodbi. To se zgodi, če nima imenovano pravo višje moči, ki bi razsodila nastale prepire, ter ne mogla izvršiti svojega pravoreka. Podjarmne vojske so zato ljudskemu pravu nasprotno; pojem podjarmljenja je v tem sam na sebi omahljiv; celo obrambne vojske zahtevajo mnogokrat, če hočejo odgovarjati svojemu namenu, da se nasprotnik prehitijo pri napadu. Zaraditega je dejanstven obstoj ljudskopravnih določb brez vsake pravne varnosti; kjer je državni obstoj na niti, se celo zavoljo samoohrambe vršiča se skrunitev vojnih pravil svojestransko opraviči.

Veliko iz vojske nastalega gorja je izzvalo že v zgodnjih stoletjih ideal večnega miru med ljudstvi poetičnih in pobožnih duhov in to na podlagi naukov krščanske npravi. V novejših časih so se prijatelji miru združili v društva ter poizkušali ta ideal natančneje določiti ter ga tudi izkoristiti za življenje. Idealni sestavi mnenj so te želje najbolj podpirali ter izkušali dokazati njihovo opravičenje. Po dejanskem zapopadku je tudi tu razsodek vprašanja iz stališča prava in npravi popolnoma nemogoč, ker oba nista nad avtoritetami. To postane zato vprašanje dejstva in potem je skoraj gotovo, da vojne nikoli ne bodo končale, dokler obstoji na zemlji množina samooblastnih držav s približno enako močjo. V malih prepornih slučajih se stvar podvrže pogodbi razsodnje; vendar je za vsako državo meja tu; glede

vprašanj obstoja, moči, časti in najvišjih interesov se država nikdar ne podvrže taki razsodbi, temveč prej prime za meč.

Za notranje delovanje države služi zakonodaja in uprava; obe sta opisani že kakor naravna iztoka pravosti. K upravi sodi kazenska pravica. Država je tu pooblaščenka; kazenska pravica se izvršuje po državi potom sodnije in kazenske oblasti. Za pravno utemeljenje kazni so vpostavljene pri raznih sestavih najrazličnejše teorije. Po absolutni vedi je kazen potrebna za negacijo v hudodelstvu obseženega zanikanja prava; pri relativni vedi služi kazni k ustrahovanju storilca pred pregreškom in po storjenem delu k ustrahovanju drugih; po drugem načinu je namen kazni poboljšanje hudodelcev. Po načinu, ki je soroden samovladni ali absolutni vedi, je kazni zadostilo. Po stvarnem zapopadku je pravi vzrok za žuganje in izvršbo kazni samo v zapovedi avtoritet; to zadostuje sodniku in zavezancem, podložnim ukazu. Drugo vprašanje je: kateri so vzroki, ki določajo avtoriteti ali državi izdajati te zapovedi; šele tu dobijo vsi oni vzroki svoje pravo mesto, s katerimi se hoče po pomoti utemeljiti pravo kazni. Tudi vprašanje, kako daleč se sme raztegniti kazni, ni vprašanje prava; to sodi kakor sploh kazni v odmero avtoritet. Te se morejo določiti pri tem s stanjem kulture pri podložnih in po posebni važnosti posameznih pravic; zaradi tega morejo avtoritete sprejeti tudi v svoje kazni smrt. To je le vprašanje državne modrosti, ki sodi, kake meje se ima tu držati avtoriteta.

Zapopadek vseh teh pokazanih delovanj tvori samodržnost države. V nji je bistveno zapopadeno, da stoji država nad pravico in da te samodržnosti ne razveljavi ne pogodba ne prisega in ne prosta podložnost avtoritete. Šele Rousseau je povzdignil ta pojem samodržnosti do svojega popolnega pomena in pogršel le v tem, da jo je pripisal le ljudstvu, ne pa tudi vladarju in najvišjemu duhovnu. Iz samodržnosti sledi neodgovornost avtoritet.

V članku „Oblast — učitelj“ v letošnjem letniku „Učiteljskega Tovariša“ (št. 20. in 21.) je torej samo povedano, kako je učitelju razumevati, da se ravna po zakonih, in kako je oblast ustrojena v njih čuvanje — ne glede na kršenje zakonov v posameznih slučajih — pri vseh deželnih in državnih šolskih zakonih, ki imajo vedno iz kakega stališča svojo vsebino na čistem papirju.

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj zboruje v četrtek, dne 11. oktobra 1906, dopoldne ob 1/2 11. uri v okoliški šoli po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. O šolski in ljudski higijeni, poroča g. Fran Cvetko. 4. Slučajnosti.

Pol ure prej, t. j. ob 10. uri, zboruje ravno tam učiteljsko čebelarstvo z nastopnim dnevnim redom: 1. Demonstracija pri čebelnjaku. 2. Dopisi. 3. Poročilo o delovanju. 4. Volitev novega odbora. Na polnoštevilno udeležbo vljudno vabita Jožef Wesiak, t. č. predsednik učit. čeb. društva in Fran Šorn, t. č. podpredsednik učit. društva.

Slovenjebistriško učiteljsko društvo zboruje v četrtek, 11. t. m., ob 10. uri v Slov. Bistrici. Dnevni red: 1. zapisnik, 2. dopisi, 3. razgovor o šolskem in učnem redu, 4. „Narodna pesem v narodno šolo!“ Predava tov. M. Vršič. 5. Eventualia. Z ozirom na soglasni sklep zadnjega zborovanja se vrše odslej vsa zborovanja v čitalniških prostorih. (Narodni dom.)

Polanec, predsednik.

Književnost in umetnost.

IV. poročilo o stanju ljudskega šolstva v okraju goriškem za leto 1905/1906. Sestavil Franc Finšger, c. kr. okrajni šolski nadzornik. V Gorici 1906. Založil c. kr. okrajni šolski svet v Gorici. — To je naslov 65 strani broječi brošuri, ki nam podaja natančno sliko ljudskega šolstva, učiteljstva in vseh šolskih korporacij v goriškem okraju. Da je brošura zanimiva tudi za lajika, so na prvem mestu priobčeni čitanja vredni referati, in sicer: 1. „Kako naj sodeluje šola v boju proti alkoholizmu“, konferenčno poročilo nadučitelja Franca Bajta; 2. „Branje v ljudski šoli od 1. do 8. šolskega leta“, konferenčno poročilo nadučitelja Edvarda Prinčiča; 3. spis nadučitelja Alojzija Verča „Izvadek iz kronike ljudske šole v Kanalu“. Nadalje obsega brošura razpredelke: Šolska oblastva, Osebnost stalež okrajnega učiteljstva, Pregled šol in učiteljstva v okraju, Pregled šolske mladine in Izkaz daril.

Šola in dom. Priobčil Ivan Štrukelj, ljudski učitelj. Cena 12 h. V samozaložbi. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1906. Za danes knjižico, ki obsega 22 strani, samo najtopleje priporočamo; o delu samem izpregovorimo pozneje.

Kmetijsko gospodarstvo. Za kmetijske šole in praktične gospodarje spisal Viljem Rohrmann, pristav kranjske kmetijske šole na Grmu. Druga na novo predelana izdaja. Celje 1906. — Str. 109, cena v platno vezanemu izvodu 1 K 60 h, po pošti 20 h več.

Domovinska dežela Štajerska. V „Učiteljski tiskarni“ se je ravnokar dotiskala knjižica „Domovinska dežela Štajerska“. Učencem spodnještajerskih ljudskih šol v ponavljanje učne snovi iz domoznanstva sestavil Josip Mešiček, nadučitelj v Sevnici. Knjižico je dobiti pri izdajatelju trdno vezano po 40 h.

Der Panslavismus. Eine national-politische Betrachtung von — x. Oilli 1906. — Str. 67, cena broširanemu izvodu 60 h, po pošti 10 h več.

Popotnik. Letnik XXVII. Štev. 9. — Tovariš Avgustin Požegar priobčuje začetek razprave „Laž in resnica“. Razprava utegne postati prav zanimiva. — „O estetiškem deklamovanju v ljudski šoli“ piše dr. J. Bezjak, in sicer govori v tem zvezku o naglaševanju (temeljni in glavni naglas). — Dragotin Svoboda prijavlja konec Jos. Zbrojeve razprave „Individualna stran vzgoje in pouka v ljudski šoli.“ — Fr. Koebek in M. J. Nerat nadaljujeta s svojim poročilom „S I. mednarodnega kongresa za šolsko higijeno v Norimberku l. 1904.“ — „Kako in koliko se poučuj v deških ročnih delih na ljudski šoli“ je naslov naslednjemu članku, ki ga je po dr. Waldemaru Götzeju posnel tovariš Anton Maslo. — Marljivi tovariš Ivan Šega objavlja 121., 122. in 123. odstavek svojih aktualnih „Pedagoških utrinkov“. — „Književno poročilo“ navaja knjižne novosti, „Razgled“ pa prinaša v „Listku“, „Pedagoških paberkih“ in v „Kroniki“ vse polno drobtin iz šolskega življenja. „Popotniku“ čast!

Album Kranjske. Društvo za promet tujcev na Kranjskem namerava izdati krasen album slik najlepših krajev Kranjske v 10.000 izvodih. Stalo bi to delo 4000 K. Izdelali ga bi trdka Photorel & Comp. v Curihi in ga razposlala po vsem svetu.

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“ so darovali: č. gospa Ludovika Likarjeva, trgovka s šlezkim suknom v Grahovem, 20 K; g. Jakob Petrovčič, trgovec v Trebnjem, nabral v veseli družbi 4 K 30 h; Gornjegrajsko učiteljsko društvo na račun pokroviteljine 16 K. Živili učiteljski dobrotniki in nasledniki! Bog plati!

Osebnosti na Kranjskem. Učiteljica Doroteja Dereanijeva pride s Sv. Gore na Vače, kjer je provizorično nameščena tudi absolvirana učiteljska kandidatinja Ana Elsnerjeva. Na Sv. Goro je imenovana otroška vrtnarica Justina Grilčeva z Vač.